

КОМПЕТЕНТНОСТ НА РУМЪНСКИТЕ НОТАРИУСИ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕКРАТЯВАНЕТО НА БРАКА ПО ВЗАИМНО СЪГЛАСИЕ

За около двадесет и пет години, изминали от либерализирането на професията, нотариалната дейност в Румъния претърпя забележителна еволюция, което затруднява отбелязването на конкретен момент като определящ за развитието на професията. Тъкмо обратното, процесът на консолидиране на ролята на нотариуса е постепенен, което се базира на предвиждането на нуждите на бенефициентите на нотариални служби и активното участие на професията в намирането на най-добрите решения, предопределени от социално-икономическите, както и от законодателните развития.

От всички нови правомощия, предоставени на нотариуса, това, което има най-голямо въздействие от гледна точка на облекчаване на процедури и на съдилищата, но доведе и до увеличаване на обема на нотариалната дейност, е нотариалният развод по споразумение.

*1. Нотариални
производства за
развод. Регулация и
законодателно
развитие.*

> Преди 2010 г.:

До 2010 г. в Румъния прекратяването на брака попада в изключителната компетентност на съдилищата.

> От 2010 г. нататък:

С приемането на Закон № 202¹, познат още и като „Малката реформа в съдебната система“, с оглед намаляване тежестта на съдилищата, бе въведена възможност за съпрузите за развод по административен или нотариален ред. За да се прекрати бракът, нотариусът или лицето по гражданското състояние по мястото на сключване на брака или по последното общо местоживееие на съпрузите, може да удостовери развода,

¹ Закон № 202/2010 г. за някои мерки за ускоряване приключването на съдебните дела.

ако са спазени определени условия, а именно: 1) ако е налице съгласие на съпрузите за прекратяване на брака; 2) ако няма непълнолетни деца, родени или осиновени. Разпоредбите относно развода влизат в сила през декември 2010 г. и първите разводи по споразумение са вписани през януари 2011 г.

> От 2011 г. нататък:

С влизането в сила на новия Гражданския кодекс на 1 октомври 2011 г. е въведена възможността за развод по споразумение по нотариален (не административен) ред, дори и когато има непълнолетни деца. Следва да се обърне внимание, че подобна нова компетенция не е предоставена на лицата по гражданското състояние, поради което те не могат да извършат прекратяване на брак, ако съпрузите имат непълнолетни деца.

За да се осъществи бракоразводно производство, когато има и деца, нотариусът трябва да изпълни същите строги изисквания, валидни спрямо съда, за да обезпечи най-добрите интереси на детето. По време на процедурата нотариусът следва да поиска и получи доклад от социалните служби, изготвен от компетентен орган по настойничество и задължително да изслуша непълнолетното дете, ако то е навършило 10 годишна възраст.

> От 2017 г. нататък:

С влизането в сила на **Закон № 17/2012**, споразумението между родителите, заверено от нотариус, подлежи на

изпълнение по отношение на правото на лични контакти.

Тази законодателна промяна според нас отбелязва последния етап от развитието на производството по развод. Считано от тази дата, документите, издавани от румънски нотариус по бракоразводно производство, могат да се приемат (от гледна точка на последиците им) като съдебно решение.

2. Развод пред нотариус - успешен пример в Румъния

След повече от осем години от датата на първите разводи, удостоверени от румънски нотариуси, може да се направи заключение, че новата процедура се е превърнала в истински успешен пример.

На първо място, с оглед целта, за която е приета, се наблюдава, че процедурата за нотариален развод е довела до **съществено облекчаване на съдилищата.**

На второ място, от гледна точка на нотариалната професия, придобиването на нови компетенции и допълнителното разширяване на правомощията на нотариусите по въпросите на развода, се оказаха важни постижения за румънските нотариуси. Изземането на правомощия, принадлежали в миналото само на съдилищата и придобиването на компетентност за издаване на

² Закон № 17/ 2017 г. за приемане на Спешна заповед на правителството № 1/ 2016 г. за изменение на Закон № 134/ 2010 г. по

Гражданско-процесуалния кодекс, както и някои свързани нормативни актове.

споразумение между родителите, които задължително поражда правни последици между всички по отношение на правата на лични контакти, според нас и независимо от противното тълкуване, дадено от Съда на Европейския съюз, представлява упражняването от нотариуса на правомощия, свързвани с държавната власт.

На трето място и вероятно най-важно - производството по нотариален развод се оказва успешна **за бенефициентите на нотариални услуги.**

Особеностите на процедурата по нотариален развод в Румъния я различава от съдебната процедура и от нотариалния развод в други държави-членки, което я прави изключително привлекателна за гражданите. Някои от тези характеристики са изброени по-долу:

- Възможност за развод в **цивилизовано и интимна обстановка - съответно - в кантората на нотариуса, а не при публично производство пред съда;**
- Възможност **да се вземе решение заедно със съпруга само относно прекратяването на брака и упражняването на родителските права** върху децата - другите аспекти като **прекратяването на съпружеския режим или делбата на общото имущество също могат да бъдат разрешени** в съответствие с желанието на съпрузите едновременно с развода или след развода от нотариуса или от съда;
- Възможност **да се консултират с безпристрастен юрист,** с високо образование - нотариуса, който също така е и лицето, което изготвя споразумението за родителските права и удостоверява развода;

- **Краткият период** между датата на подаване на заявлението и датата на приключване на производството - като цяло всички разводи, включително тези с непълнолетни деца, могат да приключат в рамките на **30 дни;**

- **Ниски разходи** на производството в сравнение с процедурата пред съда;

- Ниските разходи се дължат на обстоятелството, че участието на **един юрист** е достатъчно: нотариуса.

- **На последно място,** когато в процедурата участват и **непълнолетните деца на съпрузите,** техните интереси са напълно защитени. На първо място, нотариусът, на когото е възложена защитата на най-добрите интереси на децата, няма да утвърди развода и няма да издаде споразумение за родителските права, ако не счита, че правата на непълнолетните деца не са защитени. Тогава, след изслушването на непълнолетното дете при условията на закона, както и с привличането към участие на настоящически орган, детето се ползва от същите гаранции, както в съдебното производство.

3. Нотариалният развод в други страни от Европейския съюз.

От наша гледна точка, една от причините нотариалното производство за развод в Румъния да стане толкова ценна алтернатива на развода пред съдия е, че нотариалната процедура е проста процедура, започната в интерес на страните, която не изисква участието на адвокат или според случая - на държавни органи.

Не може да не отбележим, че нещата са различни в другите страни от Европейския съюз.

Първият пример в тази връзка за съжаление е Франция, където така нареченият нотариален развод е въведен през януари 2017. Този вариант на нотариалния развод се ръководи преди всичко от адвокатите, като нотариусът само проверява процесуалните условия и пази споразумението между съпрузите, което той не изготвя. Извън очевидните недостатъци за нотариалната професия, френският начин на развод съдържа съществени регулаторни недостатъци, особено що се отнася до най-добрите интереси на детето - детето трябва да бъде уведомено за развода на неговите родители. Ако детето иска да бъде изслушано, разводът преминава в съдебен. Също така, въпросите, свързани с разводи с трансграничен елемент, не са разяснени, особено с оглед на компетентността да се документира развода и обмена на документи, издадени в хода на процедурата. Ето защо регламентирането на тази процедура бе предмет на оплаквания, разгледани от Европейската Комисия за нарушения на правото на Европейския съюз.

В Испания съпрузите могат да изберат производство по нотариален развод, освен ако нямат непълнолетно дете.

4. Румънското производство по нотариален развод.

По-долу накратко ще опишем нотариалното производство за развод, регламентирано от румънския законодател. Както посочихме по-горе, особеността на процедурата се състои в обстоятелството, че от първия момент на подаване на заявление до утвърждаване на развода, цялото производство се развива пред нотариус.

4.1. Първото явяване. Попълване и подаване на молба за развод.

При първото явяване съпрузите се явяват пред нотариуса и подават заедно молбата за развод. По изключение, молбата може да се подаде и чрез обикновен представител, определен със заверено пълномощно с предварително определено съдържание - това означава, че пълномощното трябва да съдържа всички елементи, необходими за подаването на молбата за развод - тези елементи не по-могат след това да се определят от представителя.

Молбата трябва да съдържа фамилното име, което съпрузите се съгласяват да носят след развода.

Също така съпрузите са задължени да декларират дали имат **непълнолетни деца**, родени по време на брака, без брак или осиновени. Ако това е така, съпрузите трябва да постигнат споразумение, че упражняването на родителските права ще се осъществява от двамата родители; освен това, съпрузите трябва да определят местоживеенето на детето след развода, средствата за поддържане на лични отношения между родителя, който няма да живее с непълнолетното дете и всяко от децата и трябва да определят участието на родителите в разходите за отглеждане, възпитание, обучение и професионална подготовка на децата.

На практика, преди подпълването на молбата за развод и подаването на молбата за развод съпрузите получават необходимите насоки и обяснения от нотариуса, който документира делото за развод.

4.2. Проверка на териториалната компетентност

Преди да приеме искането на страните и да впише делото за развод, нотариусът е длъжен да провери служебно компетентността си. Според Гражданския кодекс и Закона за нотариусите и нотариалната дейност³, териториалната компетентност за производството по развод има нотариуса по мястото на сключване на брака или по мястото на последното общо местоживееене на съпрузите. Определени елементи относно компетентността на румънските нотариуси в случаите с трансгранични елементи ще бъдат описани по-долу.

4.3. Вписване на молбата за развод

След проверката на компетентността и приемането на молбата, нотариусът вписва молбата в национален електронен регистър на молбите за развод и в собствения си регистър.

4.4. Определяне на краен срок за приключване на развода

При подаването на молбата нотариусът дава на съпрузите 30-дневен срок за размисъл, през който съпрузите могат да се помирят. След изтичането на този срок, съпрузите трябва да се явят пред нотариуса и да заявят дали поддържат

молбата си. В този момент личното явяване на съпрузите е задължително, не е допустимо представителство чрез пълномощник.

4.5. Допълнителни формалности, ако има непълнолетни деца

Когато съпрузите имат непълнолетни деца, родени по време на брака, извън брака или осиновени, нотариусът трябва да обезпечи защитата на най-добрите интереси на детето, както и че съпрузите са съгласни да упражняват съвместно родителските права и изпълнението на задълженията им спрямо децата.

a) Изготвяне на споразумението за родителските права

Ако производството касае и непълнолетни деца, нотариусът насочва съпрузите така, че да постигнат споразумение относно най-добрите начини за съвместно упражняване на родителските права и изготвя с тях проект на споразумение за родителските права, което е основата за удостоверяването на окончателното споразумение за родителските права, издадено при приключване на процедурата за развод.

b) Изслушване на непълнолетното дете

В производството по развод - както пред съд, така и пред нотариус - изслушването на дете, което е на възраст най-малко 10 години, е задължително. Дете, което не е достигнало възраст от 10 години, също може да бъде изслушано, ако компетентният орган прецени, че това е необходимо за разрешаване на случая.

³ Закон №36/1995 за нотариусите и нотариалната дейност.

Правото да бъде изслушано предполага възможност за детето да поиска и да получи информация според възрастта си да изрази становището си и да бъде информирано относно последиците, които това производство може да има, както и относно последиците на всяко решение, което е свързано с него.

с) Участие на настоянически орган

Ако има непълнолетни деца, родени по време на брака, извън брак или осиновени, нотариусът, подобно на съда, уведомява компетентния орган по настояничеството. При изпълнението на задълженията си след получаване на проекта за споразумение относно родителските права, органът изготвя социален доклад, който определя дали определеното местоживеене на децата и споразумението на родителите относно съвместното упражняване на родителските е в защита на най-добрите интереси на детето. **В случай че докладът не съдържа такива заключения, нотариусът е длъжен да отхвърли молбата за развод.**

4.6. Второто явяване. Одобряване на молбата. Утвърждаване на развода.

Ако в производството не участват непълнолетни деца, след получаването и вписването на молбата, на определената дата съпрузите се явяват пред нотариуса, за да потвърдят, че поддържат молбата за развод. В този случай нотариусът изготвя протокола за одобряване на молбата за развод, получава номер от уникалния регистър на удостоверенията за разводи, утвърждава развода и издава удостоверението за развод на бившите съпрузи.

Ако в производството участват непълнолетни деца, след приключване на социалния доклад, Органът по настояничество го предава на нотариуса в рамките на срока за развод. Нотариусът заверява споразумението относно родителските права, само ако:

1. Органът по настояничеството заключи в доклада си, че разпоредбите на проекта на споразумението са в полза на непълнолетното дете,

2. Съобразно собствените убеждения на нотариуса, начинът за упражняване на съвместни родителски права, избран от родителите, е в защита на най-добрите интереси на детето.

3. Съпрузите желаят да приключат развода и поддържат споразумението за съвместно упражняване на родителските права, надлежно са подписали споразумението за родителските права и нотариалния протокол за одобряване на развода.

Споразумението за родителските права регламентира основно следните въпроси:

- упражняването на родителските права от двамата родители;
- определянето на местоживеенето на детето след развода;
- начините за поддържане на лични контакти между децата и родителя, който не живее с тях (най-често тези споразумения включват подробен график, в който се определя времето, което децата ще прекарат с всеки родител, включително по време на училищните ваканции и други специални поводи)
- определяне на участието на родителите в разходите за отглеждането, възпитанието, образованието и професионалното обучение на децата.

Ако съпрузите поддържат желанието си за развод, при удостоверяването на споразумението за родителските права нотариусът съставя протокол за одобряване на молбата за развод. След допускането на молбата за развод, нотариусът получава регистрационен номер от уникалния регистър за удостоверенията за развод и издава удостоверението за развод с този номер.

Оригиналният екземпляр на удостоверението за развод се изпраща на регистъра по гражданското състояние по мястото, на което е сключен брака или където е вписано удостоверение за брак, издадено в чужбина, докато другият оригинален екземпляр се предава от нотариуса на регистъра по гражданското състояние, воден от областния отдел за публичните архиви.

4.7. Отхвърляне на молбата за развод:

Нотариусът може да отхвърли молбата за развод, ако не са изпълнени условията, предвидени в закона, за прекратяването на брака. Можем да упоменем няколко положения, при които молбата ще бъде отхвърлена, като: съпрузите не желаят да продължат развода или не се явят на датата, определена за приключване на производството, един от съпрузите е недееспособен (поставен под запрещение) или не може да изрази своето свободно и неопорочено съгласие или съпрузите не постигнат съгласие относно техните задължения,

свързани с непълнолетните им деца или споразумението им не съответства на най-добрите интереси на непълнолетното дете.

5. Особеност в случаите на развод с трансгранични елементи

Съгласно Закон № 36/1995 за нотариусите и нотариалната дейност преди проверката на териториалната компетентност, нотариусът проверява дали *спрямо развода се прилага румънското право*.

По отношение на правото, приложимо в случаите на развод, моля, да имате предвид, че Румъния участва в засиленото сътрудничество, създадено с Регламент (ЕС) № 1259/2010 (наричан Регламент Рим III)⁴, като се прилага и в *България, Гърция, Малта и Унгария*. По отношение на тези страни приложимите право при развод се определя в съответствие с посочения Регламент. Разпоредбите на Регламента отменят двустранните спогодби за правна помощ, сключени между нашата страна и България и Унгария. Във връзка с отношенията между Румъния и *Сърбия*, разпоредбите на двустранната спогодба за правна помощ продължава да се прилага.

Друг въпрос, който румънският нотариус трябва да разглежда в делата за развод

сътрудничество в областта на приложимото право при развод и законна раздяла.

⁴ Регламент на съвета (ЕС) № 1259/2010 от 20 декември 2010 г. относно засиленото

с трансгранични елементи е относно компетентността на международно ниво. Румънският нотариус, подобно на румънските съдилища, трябва да имат предвид Регламент № 2201/2003⁵ по отношение на другите държави-членки на Европейския съюз. Само в случай, че никой друг орган в държава-членка не е компетентен съгласно Регламента, нотариусът определя компетентността в съответствие с вътрешните правила за определянето ѝ. В тези случаи, ако има двустранно споразумение между Румъния и съответната държава, компетентността се определя съобразно разпоредбите на съответното двустранно споразумение. В противен случай, компетентността на нотариуса се определя съгласно правилата на Гражданския кодекс, съобразно местоживеенето на семейството или ако е приложимо - според мястото на сключване на брака.

Следва да се има предвид, че румънският законодател е предвидил, че както удостоверението за развод, така и споразумението за родителските права, издадени от нотариуса в производството по развод, трябва да бъдат признати и изпълнени в другите държави-членки на Европейския съюз по същия начин, както се признават и изпълняват решения на съдилищата. Следователно, съгласно националното законодателство, компетентността да се издават приложения I, II и III от Регламент 2201/2003 принадлежи на румънския нотариус, удостоверил

развода. В случай на удостоверения за развод, издадени от длъжностното лице по гражданското състояние, компетентен да издаде Приложение I, е съдът.

В заключение, според нас нотариалната процедура за развод в Румъния в настоящия ѝ вид е резултат на постепенно и естествено законодателно развитие. Тази процедура има предимства не само за съпрузите, които желаят да развалят брачната връзка, но и за непълнолетните деца, които участват в процедурата, чиито интереси се защитават не само чрез намесата на нотариуса и органа по настойничеството, но и чрез осигуряването на възможност да бъдат изслушани от нотариуса. На последно място, макар и не по важност, нотариусът, подобно на съда, следи за спазването на правилата на международното частно право относно компетентността и приложимото спрямо разводите право, както и документите, издадени в хода на нотариалното производство могат да се използват в държавите от Европейския съюз, както и в други държави съгласно разпоредбите на съответните европейски регламенти, на двустранните спогодби за правна помощ или на базата на реципрочност. Ето защо, производството по нотариален развод в Румъния е доказало полезността и осъществимостта си както на национално, така и на международно ниво и според може да послужи за

⁵ Регламент № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 г.- относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с

родителска отговорност, с който се отменя Регламент (ЕК) № 1347/2000

истински модел за доброволно
прекратяване на брачната връзка.